

MALİYET MUHASEBESİ

Prof. Dr. Kadir Gürdal

AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi

e-posta: kadirgurdal@ankara.edu.tr

III. DAĞITIM

III. Dağıtım:

Esas üretim gider yerinde toplanan genel üretim giderlerinin o gider yerinde üretilen mamul veya hizmet maliyetine yüklenmesi

III. Dağıtım:

Esas üretim gider yerinde toplanan giderlerin ana mamul grupları; ortak ürünler ve yan ürünler arasında dağıtılması

Tek Mamul Çeşidi Üretilmesi

Tek bir mamulün üretilmesi: Mamulün her bir esas üretim gider yerinde tamamlanarak bir sonraki gider yerine devri

Dağıtım: Mamulün, her bir esas üretim gider yerinden aldığı giderlerin toplamı

III. DAĞITIM

Birden Fazla Mamul Çeşidi Üretilmesi

Esas üretim gider yerlerinde toplanan genel üretim giderlerinin yükleme ölçüleri ve yükleme oranları kullanılarak mamullerle ilişkilendirilmesi

Esas üretim gider yerlerinde giderlerin doğmasına neden olan işlemler ile mamuller arasındaki ilişkiyi en iyi yansıtan yükleme ölçüsünün belirlenmesi

Yükleme Oranı = Dağıtılacak Gider Tutarı / Yükleme Ölçüsü

III. DAĞITIM

Örnek: A ve B olmak üzere iki farklı mamul çeşidinin üretildiği işletmede esas üretim gider yerleri itibariyle II. Dağıtım toplamları şu şekildedir:

	Kesme	Şekillendirme	Boyama
II. Dağıtım Toplamı	26 180	25 420	23 400

Yükleme ölçüsü olarak Kesme gider yeri ve şekillendirme gider yeri için makine saati, boyama gider yeri için işçilik saati belirlenmiştir. Kesme gider yerinde A mamulü için 1 300 saat, B mamulü için 1 318 saat olmak üzere 2 618 makine saati; şekillendirme gider yerinde A mamulü için 1 242 saat, B Mamulü için 1 300 saat olmak üzere 2 542 makine saati; Boyama gider yerinde A mamulü için 550 saat, B mamulü için 620 saat olmak üzere 1 170 işçilik saati çalışma yapılmıştır.

III. DAĞITIM

Kesme Gider Yeri YO = $26\ 180 / 2\ 618 = 10$ TL./ms

A Mamulü Payı = $10 \times 1\ 300 = 13\ 000$ TL.

B Mamulü Payı = $10 \times 1\ 318 = 13\ 180$ TL.

Şekillendirme Gider Yeri YO = $25\ 420 / 2\ 542 = 10$ TL./ms

A Mamulü Payı = $10 \times 1\ 242 = 12\ 420$ TL.

B Mamulü Payı = $10 \times 1\ 300 = 13\ 000$ TL.

Boyama Gider Yeri YO = $23\ 400 / 1\ 170 = 20$ TL./is

A Mamulü Payı = $20 \times 550 = 11\ 000$ TL.

B Mamulü Payı = $20 \times 620 = 12\ 400$ TL.

A Mamulünün Maliyeti = $13\ 000 + 12\ 420 + 11\ 000 = 36\ 420$ TL.

B Mamulünün Maliyeti = $13\ 180 + 13\ 000 + 12\ 400 = 38\ 580$ TL.

Ortak Ürünler

Ortak Ürünlerin Maliyetinin Hesaplanması

Ortak ürün: Aynı üretim döneminde, aynı üretim işlem veya işlemleri sonunda ortaya çıkan ve her biri başlı başına bir ana mamul olabilecek ürünler (kok kömürü üretiminde, petrol rafinerilerinde, kömür madenlerinde, et üretiminde vb.)

Ortak ürünlerin temel özellikleri:

- Aynı üretim işlemi sonucu ortaya çıkarlar.
- Değerleri eş düzeyde olup, her biri başlı başına bir ana mamul niteliğindedir.

Ortak Ürünler

Birleşik giderler: Ortak ürünlerin üretimde ayrılma noktasına kadar yapılan giderler

Birleşik Giderlerin Ortak Ürünler Arasında Dağıtımında Kullanılan Temel Yöntemler:

- Üretim Miktarı Yöntemi
- Katsayı Yöntemi
- Piyasa Değeri Yöntemi
- Net Satış Hasılatı Yöntemi

ORTAK ÜRÜNLER

Üretim Miktarı Yöntemi

Birleşik giderler, ortak ürünler arasında üretim miktarlarına göre dağıtılır. Ortak giderler toplamı üretim miktarına bölünmek suretiyle birim başına düşen birleşik gider hesaplanır. Her bir ortak ürünün üretim miktarı ile ortalama birim maliyeti çarpılmak suretiyle ortak ürünlerin birleşik mamullerden alacağı pay hesaplanır.

Örnek: İşletmede esas üretim gider yerinde toplanan birleşik giderler tutarı 90 000 TL.'dir. İşletmede; A ve B olmak üzere iki tane ortak ürün üretilmektedir. İlgili dönemde 2000 adet A, 3000 adet B üretilmiştir.

Ortalama Birim Maliyet = $90\ 000 / 5\ 000 = 18$ TL.

A Mamulünün Payı = $2\ 000$ adet x 18 TL = $36\ 000$ TL.

B Mamulünün Payı = $3\ 000$ adet x 18 TL. = $54\ 000$ TL.

ORTAK ÜRÜNLER

Katsayı Yöntemi (Ağırlık Ortalama Yöntemi veya Eşdeğer Ürün Miktarı Sayısına Göre Dağıtım)

Her mamul için ağırlıkları, büyüklüğü, üretim işleminin güçlüğü, üretimde kullanılan zaman, hammadde miktarı gibi unsurlar dikkate alınarak katsayılar belirlenir. Her mamulün miktarı ile katsayı çarpılarak eşdeğer ürün miktarı bulunur ve maliyetler eşdeğer ürün miktarına göre ortak ürünler arasında paylaşılır.

Örnek: İşletmede esas üretim gider yerinde toplanan birleşik giderler toplamı 150 000 TL.'dir. İşletmede A ve B olmak üzere iki ortak ürün üretilmektedir. Mamullerin çeşitli özelliklerine göre belirlenen katsayılar (ağırlıklar) sırası ile 3 ve 4'dür. A mamulünden 1500 adet, B mamulünden 2000 adet üretilmiştir.

ORTAK ÜRÜNLER

Mamuller	Üretim Miktarı	Katsayılar	Eşdeğer Ürün Miktarı
A	1 500	3	4 500
B	2 000	4	8 000
	3 500		12 500

Eşdeğer Ürün Birim Maliyeti = Toplam Birleşik Giderler /
Eşdeğer Ürün Miktarı

Eşdeğer Ürün Birim Maliyeti = 150 000 / 12 500

Eşdeğer Ürün Birim Maliyeti = 12 TL.

Birleşik Giderlerin Ortak Ürünlere Dağılımı:

A Mamulü = 4 500 x 12 = 54 000 TL.

B Mamulü = 8 000 x 12 = 96 000 TL.

ORTAK ÜRÜNLER

Piyasa Değeri Yöntemi

Mamul maliyetleri ile piyasa fiyatı arasında bir ilişki olduğu varsayımından hareketle; birleşik giderler ortak ürünlerin satış hasılatlarına göre dağıtılır. Ortak ürünlerin her biriminin satış hasılatları toplamı bulunur. Daha sonra her mamulün toplam satış hasılatı içindeki satış hasılatı oranı hesaplanır ve maliyetler bu oranlara göre dağıtılır. Bu yöntemde her mamule taşıyabilecekleri kadar maliyet payı verilmekte ve her mamulün brüt satış kâr oranı birbirine eşit olmaktadır.

Örnek: İşletmesinde A ve B olmak üzere iki ortak ürün üretilmektedir. Esas üretim gider yerinde toplanan birleşik giderler toplamı 150 000 TL.'dir. Söz konusu dönemde 20 000 adet A, 18 000 adet B üretilmiştir. A'nın satış fiyatı 4 TL., B'nin satış fiyatı 5 TL.'dir.

ORTAK ÜRÜNLER

Mamuller	Üretim Miktarı	Satış Fiyatı	Satış Hasılatı	Satış Hasılatındaki Payı (%)
A	20 000	4	80 000	47
B	18 000	5	90 000	53
Toplam			170 000	100

Birleşik Giderlerin Ortak Ürünlere Dağılımı:

A Mamulü: $150\ 000 \times 0.47 = 70\ 500$ TL.

B Mamulü: $150\ 000 \times 0.53 = 79\ 500$ TL.

ORTAK ÜRÜNLER

Net Satış Hasılatı Yöntemi

Birleşik giderlerin ortak ürünlere dağıtımında satış hasılatından hareket edilmektedir. Ancak ortak ürünlere ayrılma noktasından sonra ek giderler yapılıyorsa, bu giderlerin satış hasılatından indirilmesi ve bulunacak net satış hasılatlarına göre dağıtımının yapılması gerekmektedir.

Örnek: Piyasa değeri yönteminin uygulanmasına ilişkin örnekteki verilere ek olarak; ayrılma noktasından sonra A mamulü için 10 000 TL., B mamulü için 25 000 TL. ek gidere katlanılmaktadır.

ORTAK ÜRÜNLER

Mamuller	Üretim Miktarı	Satış Fiyatı	Satış Hasılatı	Ek Giderler	Net Satış Hasılatı	Net Satış Hasılatındaki Payı (%)
A	20 000	4	80 000	10 000	70 000	52
B	18 000	5	90 000	25 000	65 000	48
Toplam			170 000		135 000	100

Birleşik Giderlerin Ortak Ürünlere Dağılımı:

A Mamulü: $150\ 000 \times 0.52 = 78\ 000$ TL.

B Mamulü: $150\ 000 \times 0.48 = 72\ 000$ TL.

YAN ÜRÜNLER

Yan Ürünlerin Maliyetinin Hesaplanması

Yan ürünler: Esas üretimin bünyesine girmeyen hammadde artıklarının daha sonra bir takım işlemlere tabi tutulması suretiyle elde edilen mamuller

-Yan ürünler, ana mamullerle birlikte ortaya çıkan ve ana mamule oranla nispeten daha düşük değeri olan mamullerdir.

-Bir mamulün, yan ürün olarak kabul edilebilmesi için; söz konusu mamulün diğer mamullere göre gerek miktar gerekse değer olarak daha düşük olması gerekir.

YAN ÜRÜNLER

Yan ürünlerin maliyetlerinin hesaplanmasında kullanılabilen yöntemler:

- Yan ürünlere maliyetten pay verilmesini esas alan yöntemler,
- Yan ürünlere maliyetten pay vermeyerek, yan ürün net satış gelirinin doğrudan sonuç hesaplarına yansıtılmasını esas alan yöntemler.

YAN ÜRÜNLER

Yan Ürünlerin Değerinin Hesaplanmasında Kullanılan Yöntemler:

- Brüt Satış Hasılatı Yöntemi
- Net Satış Hasılatı Yöntemi
- Satış Fiyatından Geriye Doğru Hesaplama Yöntemi
- Tedarik Değerinin Esas Alınması Yöntemi

YAN ÜRÜNLER

Maliyetten Pay Verilmeyerek, Yan Ürün Net Satış Gelirlerinin Sonuç Hesaplarına Yansıtılması Yöntemi

Yan ürünler ana mamuller yanında değeri çok önemsiz olduğundan, bunlara maliyetten herhangi bir pay verilmez. Dönemin toplam üretim giderleri ana mamuller arasında dağıtılır. Yan ürünler satıldıkça net satış geliri doğrudan sonuç hesaplarına kaydedilmektedir.